



## A PEDAGÓGUSKÉPZÉS A KÉTCIKLUSÚ KÉPZÉS RENDSZERÉBEN

**B**OLOGNÁBAN 29 EURÓPAI ORSZÁG OKTATÁSI minisztere nyilatkozatot írt alá 1999. június 19-én, amely a nyitott európai felsőoktatási térség létrehozására vonatkozó 1998. évi Sorbonne Deklaráció megvalósítása, az európai felsőoktatás nemzetközi versenyképességének fokozása érdekében megjelölte a fő célokat. Ezek közül az első kettő a következő volt: „1. Könnyen érthető és összehasonlítható fokozatokat adó képzési rendszer bevezetése [...] annak érdekében, hogy elősegítsük az európai polgárok elhelyezkedési lehetőségeit és az európai felsőoktatási rendszer nemzetközi versenyképességét. 2. Alapvetően két fő képzési cikluson, az undergraduate és a graduate képzésen alapuló rendszer bevezetése. A második ciklusba való belépés megköveteli az első, legalább három évig tartó ciklus sikeres lezárását. Az első ciklus után adott fokozat mint megfelelő képesítés alkalmazható az európai munkaerőpiacon. A második képzési ciklusnak a Master és/vagy a doktori fokozathoz kell vezetnie.” A kétciklusú képzésre való áttérés lényeges – bár nem deklarált – célja az összhallgató-létszám csökkentése annak révén, hogy a hallgatók számottevő része az első ciklus elvégzése, a *Bachelor-fokozat* megszerzése után, a munkaerőpiacon elhelyezkedve, nem folytatja tovább tanulmányait a második ciklusban. A bolognai nyilatkozatban megjelölt többi, a kreditrendszerre, a mobilitásra, a minőségbiztosításra és az európai dimenzióra vonatkozó célkitűzéssel írásunk tárgykörére tekintettel nem foglalkozunk.

Az európai oktatási miniszterek következő, 2001. május 19-én Prágában tartott értekezlete áttekintette a bolognai folyamat előrehaladását és megjelölte a további feladatokat. Az értekezletről kiadott kommuniké a kétciklusú képzésre való áttérés módját – a bolognai deklarációhoz képest – árnyaltabban fogalmazta meg. Eszerint a programok differenciált orientációjuk legyenek azért, hogy alkalmazkodjanak az egyéni, az akadémikus és a munkaerőpiaci igények változottságához. A harmadik, 2003. szeptember 19-én Berlinben rendezett miniszteri konferencia nyilatkozata megismételte a prágai tanácskozás kommunikéjének a programok különféle orientációjára és jellegére vonatkozó direktíváját.

Ami a kétciklusú képzés megvalósításának nemzetközi alakulását illeti, mindekelőtt megjegyzendő, hogy az Egyesült Királyságon és Írországon kívül számos európai országban (így Cipruson, Dániában, Finnországon, Franciaországban,

Görögországban, Horvátországban, Izlandon, Máltán, Németországban, Portugáliában és Szlovéniában) már a bolognai nyilatkozatot megelőzően is széleskörűen, vagy legalább néhány képzési ágban kétciklusú képzés folyt (néhány szakon a 60-as évek végétől hazánkban is), egyesekben a diplomák különböző elnevezésével és a ciklusok eltérő időtartamával. 1990 után több volt államszocialista országban (Bulgáriában, Csehországban, Lengyelországban, Lettországban és Litvániában) is bevezették a kétciklusú képzést. Ezek általában az intézményi keretek megváltoztatása nélkül, és az addigi képzési struktúra főbb elemeit átvéve, viszonylag könnyebben tudnak alkalmazkodni a kétciklusú képzési rendszerre való áttérés követelményeihez. Számos nyugat-európai ország – az uniformizálás elkerülésének szándékával – a prágai konferencia nyilatkozatát is figyelembe véve, differenciált megoldásokat alkalmaz. Azon túlmenően, hogy a kétciklusú képzést az egyetemeken kívül más, nem egyetemi szintű intézményekben is növekvő mértékben bevezették, több országban kéttípusú – „akadémikus” és „professzionális” –, a Bachelor, illetve a Master-fokozathoz vezető programokat indítottak. Egyes képzési ágakban – így különösen az orvos-, a fogorvos- és az állatorvos-képzésben, de sok esetben más képzési ágakban, ill. szakokon is – az egyetemeken ciklusokra nem tagolódó, a Master-fokozathoz vezető képzés folyik, és az sem ritka, hogy az első ciklus konkrét szakképesítést nem nyújt, csak a második ciklusban folytatandó tanulmányok előkészítésére irányul.

## A pedagógusképzés helyzete Európában

Hogyan illeszkedik, illetve hogyan illeszthető be az európai országokban a pedagógusképzés a kétciklusú képzés keretei közé? Ennek vizsgálata előtt röviden ismertetnünk kell a pedagógusképzés eddigi rendszerét (a műszaki, gazdasági stb. szaktanárképzés kérdéseit nem érintve). Ezzel kapcsolatban kiemelendő, hogy a múlt század utolsó negyedében a pedagógusképzés egyik fő nemzetközi fejlődési tendenciája – a pedagógusokkal szemben támasztott növekvő minőségi követelményekkel összefüggésben – a képzési szint, illetve a tanulmányi idő növelése volt. Ugyanakkor mind több országban e képzés – a pedagógiai főiskoláknak az egyetemek szervezetébe történt integrálásával – jelenleg már az egyetemek szervezeti keretei között folyik.

Az óvodapedagógus-képzés – csekély kivétellel – felsőfokú jellegű, tanulmányi ideje általában 3 év (annál csak három országban magasabb). Az alapfokú oktatás (*primary education*) pedagógusainak képzése részben 3 éves, de növekvő mértékben már 4 éves tanulmányi idejű, sőt néhány országban 5 éves, tehát egyetemi szintű.

Az alsó középfokú (*lower secondary*) és a felső középfokú (*upper secondary*) oktatás tanárai képzésének két fő formája a párhuzamos (*concurrent*) és a ráépülő (*consecutive*) modell. Az előbbiben a tanulmányok kezdetétől párhuzamosan folyik a szaktárgyi, valamint a pedagógiai-pszichológiai, szak módszertani és iskolai gyakorlati képzés, az utóbbiban a szaktudományi képzést és képesítést követi a többnyire egyéves pedagógiai elméleti és gyakorlati képzés. Több országban e két



modellt egyaránt alkalmazzák. Néhány országban az alsó- és a felső középfokú oktatás tanárainak képzése közösen történik, míg két országban (Ausztriában és Németországban) a tanárképzés iskolatípusok szerint, differenciáltan folyik.

Az alsó középfokú oktatás tanárainak képzése a párhuzamos modell szerint történik Ausztriában, Belgiumban, Lettországbán, Lengyelországban, Németországban, Romániában és Szlovákiában, a ráépülő modell szerint Olaszországban és Spanyolországban. A két modellt egyaránt alkalmazzák Bulgáriában, Csehországban, az Egyesült Királyságban, az északi országokban, Írországbán, Litvániában, Máltán, Portugáliában és Szlovéniában, egyesekben a párhuzamos, másokban a ráépülő modell túlsúlyával. A franciaországi tanárképzés a két modell közötti átmeneti kategóriának tekinthető. Általánosságban megállapítható, hogy az alsó középfokú oktatás tanárainak képzésében a párhuzamos modell alkalmazása van terjedőben. A felső középfokú oktatás tanárainak képzésében a nyugat- és az észak-európai országok többségében a hagyományoknak megfelelően a ráépülő modell, míg a közép-európai országokban és a volt államszocialista országokban a párhuzamos modell a gyakoribb; e képzés természetesen valamennyi országban egyetemi szintű.

A tanulmányi idő az alsó középfokú oktatás tanárainak képzésében csak Belgiumban és részben Ausztriában 3 év (az utóbbiban a *Hauptschule*-k tanárainak képzésében, de a tanulmányi idő a pedagógiai akadémiák főiskolává szervezésével a közeljövőben itt is 4–4,5 évre emelkedik). Az országok zömében a tanulmányi idő a párhuzamos modellt alkalmazó országokban, illetve intézményekben 4–4,5 év, a ráépülő modellt követőkben 5–5,5 év, egyes országokban annál hosszabb. A felső középfokú oktatás tanárainak képzésében a tanulmányi idő túlnyomórészt 5 év vagy annál több. (Megjegyzendő, hogy az effektív tanulmányi idő néhány országban az előírtnál hosszabb, Németországban pl. a Sekundarstufe I (*Grundschulen, Hauptschulen, Realschulen*) tanárainak képzésében átlagosan 12,7, a Sekundarstufe II. (*Gymnasien, Berufskollegs*) tanárainak képzésében pedig 14,5 szemeszter.) Egyes országokban, a szoros értelemben vett egyetemi képzés után következik a gyakorlati oktatás időszaka. Németországban az 1,5–2 éves *Vorbereitungsdienst* a két-fázisú tanárképzés keretében a képzés szerves részének tekintendő, ezt követően teszik le a hallgatók a második államvizsgát, más országokban pedig, így például Ausztriában az egyéves *Unterrichtspraktikum*, Skóciában pedig a kétéves *probationary service*, nem kapcsolódik szervesen az egyetemi képzéshez.

## A kétciklusú képzés alkalmazásának kérdései a pedagógusképzésben

Rátérve most már arra a kérdésre, hogy hogyan valósul meg a pedagógusképzés a kétciklusú képzés keretei között, előre kell bocsátanunk, hogy erre vonatkozólag pontos és teljes körű áttekintést nem tudunk adni. Sok országot illetően nem sikerült konkrét információkat szereznünk, jó néhány országban pedig még nem is született döntés e kérdésben. Egyes országokban nem szabályozzák egységesen a pedagógusképzés rendszerében végrehajtandó változtatásokat. Így csak tizenhárom ország pedagógusképzésének alakulását tudjuk ismertetni.

*Ausztriában* a 2002. augusztusi egyetemi törvény értelmében a tanárképzés – az orvos- és fogorvosképzéshez hasonlóan – nem a kétciklusú képzés keretei között történik, hanem ún. *Diplomstudien*, a *magisteri* fokozat nyújtásával. A *Pflichtschule-k* és a *Hauptschule-k* pedagógusait képző pedagógiai akadémiákat az 1999. júniusi törvény értelmében nyolc éven belül lényegében egyetemi jellegű, az egyetemi fokozatokkal kompatibilis végzettséget adó főiskolákká (*Hochschulen für pädagogische Berufe*) kell átalakítani. Hogy e végzettség mindkét iskolatípus leendő pedagógusai esetében *magisteri* lesz-e, az még nem ismeretes.

*Belgiumban* lényegében a pedagógusképzés jelenlegi rendszere marad fenn: az iskolaelőtti nevelés, valamint az alapfokú és az alsó középfokú oktatás pedagógusainak párhuzamos modell szerinti képzése 3 éves tanulmányi idő alatt a *Hogeschool-okban*, illetve a *Haute École-okban* folyik, a Bachelor-fokozatnak megfelelő diploma megszerzésével. A felső középfokú oktatás tanárainak képzése továbbra is az egyetemeken történik 4+1, illetve 5+1 éves tanulmányi idő alatt, ráépülő modellben, a Master-fokozattal egyenértékű diploma adásával.

*Csehországban* az óvodapedagógusok képzése a jövőben is középfokú oktatási intézményekben folyik, míg a tanítók és a tanárok képzése az egyetemeken 5 éves, a Magistr-fokozat megszerzésével. E képzés részben ráépülő, részben párhuzamos jellegű.

*Dániában* az alapfokú és az alsó középfokú iskolák pedagógusait a *Laererseminar-okban* képzik, párhuzamos modell szerint, 4 éves tanulmányi idő alatt, Bachelor-fokozat adásával. A felső középfokú oktatás tanárai az egyetemeken, ráépülő modell szerinti képzésben részesülnek, és a Master-fokozatnak megfelelő *candidatus*-diplomát szereznek.

Az *Egyesült Királyság* pedagógusképzésében történő esetleges változásokról nincsenek ismereteink. Valószínű, hogy mind a ráépülő, mind a párhuzamos modell szerinti képzés megmarad. (A 2001/02. tanévben a leendő pedagógusok 3,2 százaléka a PhD, 47,3 százaléka a Master-, 35,7 százaléka a Bachelor-fokozat elnyeréséhez vezető képzésben, míg 13,0 százalékuk alacsonyabb szintű post-secondary képzésben vett részt.)

*Finnországban* az óvodapedagógusok a jövőben is 3–4 éves tanulmányi idejű képzésben részesülnek, a Bachelor-fokozatnak megfelelő alsó egyetemi szintű *Kandidaatti* diplomát szerezve, a tanárok pedig 5–6 éves, a Master-fokozattal egyenértékű felső egyetemi *Maisteri*-fokozattal záruló képzésben vesznek részt.

*Franciaországban* a pedagógusképzés rendszere lényegében nem változik. Valamennyi leendő pedagógus hároméves egyetemi tanulmányok után, a *licence*-fokozat megszerzését követően, az *Instituts Universitaires de Formation des Maitres (IUFM)* keretében további kétéves képzésben részesül. Az egyetemeken folyó pedagógusképzés mellett, viszonylag csekély hallgatólétszámmal, továbbra is működnek az *École Normale Supérieure*-ök. (A 2002/03. tanévben az IUFM-ekben 81 705 pedagógusjelölt folytatott tanulmányokat, míg az ENS-ekben csak 2968.)

*Hollandiában* a pedagógusképzés új rendszere még nem alakult ki. A tervek szerint az iskolaelőtti nevelés és az alapfokú oktatás pedagógusait továbbra is a



*Hogeschool-okban* képeznek, 4 éves tanulmányi idő alatt, Bachelor-fokozatot adva. Az alsó középfokú oktatás számára azonban a tanárokat a jövőben az egyetemeken kívánják képezni, a ráépülő modell szerint, 3+1 éves tanulmányi idővel. A felső középfokú oktatás tanárainak ráépülő jellegű képzésében nem történne változás.

*Horvátországban* szintén nem történt még döntés a pedagógusképzés rendszeréről. Egyes információk szerint a tanárképzés jelenlegi rendszerét (négy éves első és egyéves második ciklus) nem szándékoznak megváltoztatni.

*Litvániában* az iskolaelőtti nevelés és az alapfokú oktatás pedagógusait részben az egyetemeken, részben a kollégiumokban (*Kolegijos*) képzik, hároméves tanulmányi idő alatt, az egyetemeken *Bakalauras-fokozatot*, a kollégiumokban szakmai képesítést adva. Az alsó és a felső középfokú oktatás tanárai az egyetemeken nyelik kiképzésüket, a *Magistras-fokozat* elnyerésével (az alsó középfokú oktatásban tanítók számára azonban elégséges a *Bakalauras-fokozat* megszerzése). A tanárképzésben a párhuzamos és a ráépülő modellt egyaránt alkalmazzák.

*Németországban* a pedagógusképzés átalakulásáról nem lehet átfogó képet alkotni, e képzés rendszerének szabályozása ugyanis nem szövetségi hatáskör, hanem az egyes tartományok kompetenciájába tartozik. De azokon belül is az egyes egyetemek eltérő megoldásokat alkalmazhatnak (és alkalmaznak); a célnak nem az uniformizálást, hanem a kompatibilitást tekintik. A kétfázisú képzést fenntartva, az első fázist illetően az egyes tartományokban különböző tervek születtek. Így Észak-Rajna-Vesztfáliában a 2001. évi reformkoncepció a kétciklusú képzést olyan formában javasolta bevezetni, hogy az első ciklusban a szaktudományi képzés dominálna, és a második ciklusban kerülne sor a pedagógiai stúdiumok oktatására is. A *Sekundarstufe I.* tanárai képzésének tanulmányi ideje egy évvel rövidebb lenne a *Sekundarstufe II.* tanáraiénál. A kétciklusú képzést – a tartomány egyes egyetemein nem egyforma módon – 2002/03-ban vezették be. E reformról élénk vita bontakozott ki, ellenzői szerint az a pedagógusképzés színvonalának csökkenését idézi elő. A többi tartomány közül egyesek ugyancsak át kívánnak térni a pedagógusképzésben a kétciklusú rendszerre, míg másik – feltehetőleg nagyobb – részük az eddigi egyciklusú képzést szándékozik fenntartani; erre vonatkozólag azonban megfelelő információkkal nem rendelkezünk.

*Romániában*, a tervek szerint, lényegében fennmaradna a jelenlegi képzési struktúra: 3 éves tanítóképzés az egyetemi kollégiumokban (*Colegii universitar*), a Bachelor-fokozatnak megfelelő diploma megszerzésével, valamint a 4–5 éves tanulmányi idejű tanárképzés, párhuzamos modellben, a megfelelő egyetemi fakultásokon, a Master-fokozattal egyenértékű diploma adásával.

*Szlovákiában* a pedagógusképzés rendszere a csehországiéhoz hasonló, azzal az eltéréssel, hogy az óvodapedagógusok a jövőben az egyetemeken 3 éves, *Bakalár* diplomával járó képzésben részesülnek. A tanítók és a tanárok képzése itt is 5 éves, Magister-fokozatot nyújtó és a párhuzamos modell szerint folyik.

A fenti, viszonylag kevés országra kiterjedő ismertetés alapján átfogó jellegű, alapos összegzésre nincs lehetőségünk. Csak azt állapíthatjuk meg, hogy az iskolaelőtti nevelés és az alapfokú iskolák pedagógusait képző főiskolák, egyetemi karok

túlnyomórészt a Bachelor-fokozat elnyerésére irányuló képzést folytatnak, illetve kívánnak folytatni, míg a felső középfokú (és részben az alsó középfokú) oktatás tanárainak ráépülő modell szerinti képzése, valamint a mindkét iskolai szakaszra közösen folyó párhuzamos képzés a Master-fokozat megszerzését célozza. Kétciklusú pedagógusképzés csak kevés országban van, ezek esetében az első ciklus elvégzésével szerzett alapképzés az alacsonyabb oktatási szakaszokban való elhelyezkedést teszi lehetővé. Megemlítenénk még, hogy jó néhány országban a tanárképzés rendszerének alakulása, az ezzel kapcsolatos döntések elhúzódnása azzal is magyarázható, hogy az uniformizálásra irányuló törekvésekkel szemben a pedagógusképzés képviselői nem tudják érvényesíteni e képzés érdekeit, sajátos követelményeit. Mint az *European Network on Teacher Education* 2004. május 14–15-i szemináriumán *Daniel Kallos* svédországi professzor hangsúlyozta: több képzési ág – így az orvosi, jogi, mérnöki – képviselői felemelték hangjukat pozíciójuk erősítése érdekében, a pedagógusképzés képviselői azonban nagyon visszafogottak voltak.

De mit is jelent/jelentene a pedagógusképzés sajátos követelményeinek érvényesítése? E képzés reformjának alapvető célkitűzése a professzionalizálás, a leendő pedagógusok professzionális felkészítése hivatásuk eredményes gyakorlására. Ennek fő vonásait Falus Iván áttekintő tanulmánya vázolja (*Falus 2002*). Ezek – véleményünk szerint is – a pedagógiai-pszichológiai oktatás tartalmi átalakítása, a „katedra-pedagógiával” szemben a tudományos-elméleti alapok elsajátíttatása, valamint az iskolai valóság, az oktatási-nevelési problémák elemzése, a leendő tanárok önállóságának, kreativitásának, pedagógiai készségeinek, képességeinek és pszichológiai érzékenységének a fejlesztése. Mindebben különösen fontos szerepe van annak, hogy növekszik a gyakorlati képzés aránya és súlya, valamint hogy differenciáltan értelmezik az elmélet és a gyakorlat kapcsolatát. A gyakorlat funkciója ugyanis nem korlátozható a tanulmányok utolsó szakaszában az elméleti ismeretek alkalmazására, hanem a gyakorlati képzés a pedagógiai-pszichológiai és módszertani oktatással párhuzamosan, sőt részben azt megelőzően is történhet. Ennek megfelelően indokolt, hogy a gyakorlat a képzés szerves részévé váljon, és kiterjedjen a tanulmányok egész időszakára, továbbá elkerülhetetlen az elméleti oktatás és a gyakorlati képzés összhangjának a megteremtése.

A tanulmányok, tervezetek jóval kevesebben foglalkoznak azzal, hogy a szaktárgyi oktatásnak is jelentős szerepe van a tanárképzés professzionalizálásának megvalósításában. A ráépülő modell szerinti képzésben természetesen erről szó sem lehet, de a párhuzamos képzésben is gyakori az a hagyományos felfogás és gyakorlat, amely szerint a tanárképzés egyenlő: akadémikus szaktudományi képzés plusz pedagógikum. Aligha vitatható pedig, hogy a tanárképzés sajátos követelményeinek érvényesítése érdekében mind e képzés tartalmát, mind pedig a szaktárgyi jellegű készségek kialakítását, fejlesztését tekintve, a szaktudományi oktatásnak jelentős, a szakmódszertani oktatásra át nem hárítható feladatai vannak. Ugyanakkor persze az sem tagadható, hogy a szaktárgyi oktatás tanárképzési orientáltságának biztosítását – több körülményt is figyelembe véve – nem könnyű megvalósítani. Mindezek alapján tehát a tanárképzés követelményeinek



érvényesítése, professzionalizálása, a pedagógus pályára történő szocializációt, a pályaidentifikációt is sokkal inkább lehetővé tevő párhuzamos modellben a pedagógiai-pszichológiai oktatásnak és a gyakorlati képzésnek a tanulmányok egész időszakára való kiterjesztését, valamint a szaktudományi-szaktárgyi oktatás tanárképzési orientációját kívánna meg.

## A magyar pedagógusképzés a kétciklusú képzés rendszerében

Végezetül, tekintsük át a hazai pedagógusképzésnek a kétciklusú képzés kereteibe illesztésére vonatkozó kérdéseket! Bár állami szinten erről végleges döntés még nem született, az ezzel kapcsolatos kormányzati tervekről néhány dokumentum („A magyar felsőoktatás modernizációját, az európai felsőoktatási térséghez történő csatlakozását célzó felsőoktatás-fejlesztés” koncepciójának egyes változatai, a „Nemzeti Universitas Programról”, valamint az új felsőoktatási törvény koncepciójáról szóló kormányelőterjesztés, „A többciklusú, lineáris felsőoktatási képzési szerkezet bevezetésének egyes szabályairól és az első képzési ciklus indításának feltételeiről” kiadott 252/2004. sz. kormányrendelet), valamint néhány, szakfolyóiratban megjelent tanulmány alapján képet alkothatunk.

Az óvodapedagógusok képzése a legújabb javaslat szerint a jövőben is 3 éves tanulmányi idejű lenne, a Bachelor-fokozat megszerzésével, ezt követően azonban további kétéves tanulmányok után, a pedagógia szakon, „az iskolaelőtti nevelés pedagógiája” szakirányú Master-fokozatot lehetne szerezni. (Korábban felmerült az első ciklusú képzés tanulmányi idejének 4 évre emelése, ez azonban szakmailag nem volt feltétlenül indokolt, pénzügyi szempontból pedig többletkiadással járt volna.)

A tanítóképzés továbbra is 4 éves tanulmányi idejű lenne, a Bachelor-fokozat elnyerésével, és további egyéves tanulmányok után, a pedagógia szakon az alapfokú oktatás pedagógiája szakirányú Master-fokozat szerezhető.

Az óvodapedagógus-képzésre és a tanítóképzésre vonatkozó, teljes mértékben helyeseltető tervekkel szemben a tanárképzésnek a kétciklusú képzés kereteibe kényszerítése azonban, megítélésünk szerint, alapvetően elhibázottnak tekintendő. A kialakult tervek és az említett kormányrendelet szerint ugyanis, tanári szakképzettség a második képzési ciklusban, *mesterfokozatot* nyújtó képzésben szerezhető meg. Eszerint az első ciklusban még nem lesznek külön tanári és nem tanári szakok, a felvétel egy szakra történik, és a tanári szakok választására csak a második ciklusban kerülne sor. Az első ciklus curriculumát illetően a kormányrendelet így fogalmaz: „Azon alapszakon, amelyre tanári mesterszak is épülhet – az alapszakon szerezhető szakképzettséghez szükséges, az általánosan kötelező és a szakspecifikus tanulmányokat is magában foglaló, legalább 10 kreditpont akkumulálása mellett, de legalább két féléven át –, biztosítani kell a tanári felkészítés tárgyai (beleértve a pedagógiai, pszichológiai modulok) felvételének lehetőségét. A hallgató választása szerinti specializáció megalapozza a második, a tanári mesterszak tanulmányait és legalább 10 kreditponttal előkészíti a tanári képesítéshez előírt pedagógiai-pszichológiai modul ismeretanyagának elsajátítását.”

E három évben tehát a szaktudományi képzés lényegében nem veheti figyelembe a tanárképzés követelményeit, a NAT-ban megjelölt műveltségi területek és részterületek tanítására való megfelelő felkészítés feladatait. A fakultatív pedagógiai-pszichológiai oktatás kerete, a szükséges gyakorlatokat is figyelembe véve nem elégséges, és a második képzési ciklus két évében a kétszakos (illetve fő- és mellékszakos) szaktárgyi oktatás, az előírt pedagógiai-pszichológiai és szakmódszertani stúdiumok mellett a képzés színvonalának és hatékonyságának rovására nagyfokú túlterhelést idézne elő.

A tanárképzés e rendszere nyilvánvalóan ellentétes a pedagógusképzés profeszionalizálásának előzőekben vázolt követelményeivel és a közoktatás igényeivel. Ezért, meggyőződésünk szerint, a tanárképzést – az orvos-, fogorvos-, állatorvos- és gyógyszerészképzéshez, valamint a jogászképzéshez hasonlóan – ciklusokra nem tagolódó osztatlan magiszteri képzésnek kellene minősíteni, ahol a felvétel – a természettudományi karok és a tanárképző főiskolák, illetve főiskolai karok jelenlegi gyakorlatának megfelelően – tanári szakokra történne, mellőzve az alapszak és a mesterszak nemzetközileg meglehetősen ismeretlen megkülönböztetését.

Nemcsak a pedagógusképzést, de a felsőoktatás egészét illetően is problematikusnak tekinthető továbbá az, hogy az új felsőoktatási törvény tervezete a képesítési követelmények mellett a képzési követelmények megállapítását is tartalmazza. Már a múlt század nyolcvanas éveiben is progresszív törekvés volt a „kimenet felől” való szabályozásra történő áttérés, amelyet azonban csak 1990-ben, az oktatási törvény módosítása során sikerült megvalósítani. Az uniformizálás a pedagógusképzés területén sem kívánatos; az egyes intézményeknek lehetőséget kell adni arra, hogy a képesítési követelményeket szem előtt tartva, a *curriculumot* saját maguk határozzák meg.

A gyakorlati képzés növekvő szerepére, súlyára tekintettel, ugyanakkor pozitívan kell értékelnünk azt a legújabbban született javaslatot, amely szerint a tanárképzés utolsó, ötödik évét követően, egy féléves (30 kredites) iskolai gyakorlat kerülne bevezetésre. Valószínű azonban, hogy ennek a pénzügyi kihatásai miatt, valamint azért, mert egyelőre nem áll rendelkezésre a megfelelő szaktudományi és pedagógiai felkészültségű, nagyszámú mentor, az ötödik év utáni egy féléves iskolai gyakorlat megvalósítása nem lesz gyors folyamat.

## LADÁNYI ANDOR & SZŐKE KRISZTINA

### IRODALOM

- Die Lehrerbildung in Europa. CSSE-ETUCE. Bruxelles, é.n.
- FALUS IVÁN (2002) *A pedagógusképzés modelljei az Európai Közösség országaiban*. Összehasonlító pedagógia. Budapest, BIP. 87–103. p.
- Focus on the Structure of Higher Education in Europe. 2003/04. National Trends in the Bologna Process. Eurydice. Brussels, 2003.
- GÖNCZI ÉVA (2004) Pedagógusképzés a ciklusos rendszerben. *Pedagógusképzés*, No. 1. 41–46. p.
- HRUBOS ILDIKÓ & SZENTANNAI ÁGOTA & VEROSZTA ZSUZSANNA (2003) *A „bolognai folyamat”*. Budapest, Oktatáskutató Intézet – Új Mandátum Könyvkiadó.
- IRÉN VIRÁG (2004) *Der Bologna-Process und die Reform der Lehrerbildung in Deutschland*.





- Germanistische Studien, Band 5. Eger, 119–138. p.
- LADÁNYI ANDOR (2003) A pedagógusképzés átalakításának – fejlesztésének kérdései. *Pedagógusképzés*, No. 3–4. 75–80. p.
- On the Reform of Teacher Training in Germany. (2004) *European Education*, No. 1.
- SZABÓ LÁSZLÓ TAMÁS (1998) Tanárképzés Európában. Budapest.
- The Teaching Profession in Europe: Profile, Trends and Concerns. General Lower Secondary Education. Eurydice. Brussels, 2002.

